

Turussa 7.5.2007 **Martti Walden**

Lapsuus- ja nuoruusajan muistoja ajalta 1956...1959 Halkivahassa

Halkivaha kuuluu Urjalan pitäjään ja sijaitsee lähellä läänin rajaa. Lähin suurempi paikkakunta on Punkalaidun, joka puolestaan kuuluu jo Turun ja Porin lääniin. Matkaa sinne kertyy n. 15 km. Siihen aikaan lähin kaupunki oli Tampere, jonne oli matkaa n. 55 km. Turkuun kertyi matkaa reilut 100 km. Halkivaha oli hyvin pieni ja vaatimaton kylä, jossa asukkaitakin oli melkoisen vähän. Olihan siellä sentään kirkko ja jonkinlainen keskustakin, jossa oli muutama kauppa ja muutakin toimintaa. Myöhemmin (1957?) alueelle rakennettiin talkoovoimin seuratalo, jonka vihkiäisissä itsekin olin mukana.

Kesällä **1956** siskoni (e. **Maini Walden nyk. Rekunen**) sai opettajanviran Halkivahassa ja olosuhteista johtuen muutin äitini kanssa sinne saman vuoden lopulla. Olin jo ehtinyt aloittaa IV luokan Vähä-Heikkilän koulussa, mutta jatkoin sitten Halkivahassa koulunkäyntiäni. Olimme jo käyneet tutustumassa paikkaan joskus kesällä, kun siskoni oli saanut asiansa kuntoon siellä. Tällöin tutustuin alustavasti myös johtajaopettajan (Olavi Perkiö) lapsiin, joista sitten tulikin leikkikavereitani muutamaksi vuodeksi. Joulun 1956 vietinkin jo Halkivahassa ja taisipa veljeni Ekikin olla siellä silloin vierailmassa. Minulle tämä muutos oli varsin merkittävä, koska olin tottunut kaupunkielämään ja nyt olikin siirrytty melkoiseen hiljaisuuteen ja jopa hieman takapajuiseenkin ympäristöön. Olen usein sanonut, että tuntui kuin olisi siirrytty jonnekin 1930-luvulle. Lapsena asioihin kuitenkin tottuu varsin pian ja kyllä se maalaiselämäkin jo alkoi sujumaan.

Mitään ajallisesti yhtenäistä juttua en tässäkään pysty esittämään, vaan kerron ainoastaan niistä tapauksista yleensä, joita parhaiten vielä muistan .

Alueella oli kaksi koulurakennusta, joista toinen oli melko vanha, ilmeisesti 1900-luvun alkuvuosilta. Toisen ikää en osaa arvioida. Asuimme tässä vanhassa rakennuksessa, jossa oli yksi luokkahuone I ja II luokkaa varten. Lisäksi oli pieni veistosali. Luokkahuoneessa oli myös kirjastokaappi ja sieltä saivat ulkopuolisetkin lainata kirjoja.

Kaikki lämmitys tapahtui silloin puilla, eikä mistään keskuslämmityksestä ollut tietoaakaan. Rakennuksessa oli myös koko talon läpi menevä ullakko. Asuntonamme oli iso keittiö ja kolme kamaria, joista kuitenkin vain yksi oli varsinaisesti täysin käytössä. Keittiössä oli puuhella ja leivinuuni. Vesi sentään tuli sisälle ja jonkinlainen viemärikin meillä oli. Muita huoneita käytettiin hieman miten sattui. Ainakin jossain vaiheessa olin saanut omaan käyttööni yhden perähuoneen kokonaan.

Asuntoon kuului myös isohko eteinen, jossa oli komeroita. Yksi ikkunallinen komero toimi pitkään omana "verstaanani", jossa myös Kain (=veljenpoika) kanssa leikimme rautakauppaa.

Luokkahuoneeseen pääsi suoraan asuinhuoneista, joten ulos ei tarvinnut mennä lainkaan. Tyypillisesti luokassa oli myös vanha harmooni.

Koulualueella oli myös ulkorakennus, johon oli sijoitettu sauna ja pesutupa, ulkokuussit opettajille ja koululaisille erikseen, puuliiteri sekä hevostalli. Taisipa olla muitakin tiloja lisäksi. Ulkorakennuksen takana oli vielä vanha navetta, jossa kasvatettiin kanoja ja sikoja. Lisäksi pihalla oli pieni koppi, johon oli sijoitettu vesipumppu ja painesäiliö. Vesi otettiin kopin alla olevasta kaivosta. Koppi on siellä vielä tänä päivänä tallella.

Koulualue sijaitsi aivan maantien varrella, jonka toisella puolella oli metsää ja koulun takaa alkoi melkoinen peltoaukea. Aukean keskellä oli metsäinen kallio, nimeltään Nokkasaari. Se oli meidän vakio leikkipaikkamme. Melkoisen kaukana pellon takana oli Rekusten talo, josta haimme mm. maitoa koulun tarpeisiin. Joskus kävimme muuten vain heillä vierailulla. Talvella hiihdimme suoraan pellon poikki, jolloin matkakin mukavasti lyheni.

Koululta keskustaan oli matkaa n. 2 km ja sieltä pääosin piti hakea lähes kaikki elintarvikkeet ym. Talvella matka taittui potkukelkalla ja kesällä pyörällä. Käveltenkin äitini sinne varmaan usein meni, koska hän ei ajanut polkupyörää lainkaan.

Koulun lähellä oli siihen aikaan kylläkin Saarisen pikkukauppa, mutta tavaravalikoima ei ollut kovinkaan kehuttava. Me lapset sieltä usein haimme limsaa ja karkkeja. Kaupan pihalla oli myös pieni kioski, jossa myytiin pilsneriä. Kylän miehet sinne kerääntyivät usein kesäiltoina jaarittelemaan ja pilsua juomaan.

Hieman edempänä oli pienen joen ylittävä silta (lettosilta), joka oli myös jonkinlainen nuorison kokoontumispaikka. Sillan jälkeen tie haarautui kahtaalle, joista toinen vei Näppilään ja toinen mm. Saaristen ohi Punkalaitumentielle. Samainen tie johti myös Halkivahan myllylle, jossa tuli käytyä useinkin.

Näppilän (Suonpään) maatila kuului Halkivahan suurimpiin ja heillä oli karjaakin melkoisesti. Heillä oli myös ravihevosiä. Näppilän Jukka oli myös eräs kavereistani. Heiltä haimme myös tarvittavan "tinkimaidon". Näppilöiden tila oli muutenkin varsin moderni, sillä heille hankittiin mm. uusi leikkuupuimuri sekä tehokas viljankuivuri.

Varsin pian tulin tutustumaan myös Jorma Saariseen, joka asui hieman kauempana koululta. Hän oli jo silloin melkoisen kiinnostunut monista tieteellisistä asioista ja näin ollen tulimme hyvin juttuun keskenämme. Usein talvisaikaan menin hänen luokseen jokijäätä pitkin potkukelkalla. Siellä me juttelimme ja joskus pelasimme jotain peliä.

Mitään erityistä en muista tapahtuneen alkuvuonna 1957. Kesällä täytin 11 vuotta ja silloin meillä oli aivan pienet juhlat. Vanhimman veljeni Reinon (Reka) lapset kävivät kesälomaa viettämässä useammankin kerran vuosina 1957.-58. Monesti he tulivat samaa matkaa minun ja äitini kanssa, kun olimme käymässä Turussa. Tämä oli tietenkin oikein mukavaa, kun sai tuttuja kavereita ja tuulahduksen kotikaupungista.

Kaikkiaan koululla asui kolme opettajaa, joista **Aino Viherlaakso** toimi alkuun III ja IV luokan opettajana. Seuraavana vuonna (1958) siirryin sitten Olavi Perkiön luokalle. Hyvin merkittävä tapaus lokakuussa 1957 oli, kun venäläiset saivat ammutuksi tekokuun, Sputnikin avaruuteen. Mekin näimme jonkin kirkkaan valopisteen siellä liikkuvan, mutta aivan varma en ole siitä, oliko kyseessä ko. tekokuu. Joka tapauksessa asiasta kohuttiin melkoisesti ja myös A. Viherlaakso taisi jopa pitää jonkinlaisen esitelmän tapauksesta. Itsekin kovasti halusin kuunnella tekokuun signaaleita radiosta, mutta ei se oikein onnistunut. Muuten radiota kuunneltiin siihen aikaan paljon, sillä televisio oli vasta tulossa, mutta ei kaukana enää. Rekusilla oli koekäytössä televisio vuonna 1958 ja silloin itsekin ensimmäistä kertaa näin kunnolla toiminnassa olevan TV:n! Tämä tapahtui ilmeisesti kesäaikaan ko. vuonna. Olimme äitini ja Mainin kanssa (Rekan lapsetkin saattoivat olla mukana?) kylässä heillä ja silloin tämä merkittävä tapaus sattui.

Taisipa olla vielä ukonilma menossa ja välillä kuva hieman pyörähteli. Ellen aivan väärin muista, niin kyseessä oli lähetys voimisteluesityksestä ja vielä Turusta... Voikin hyvin sanoa, että olin tämän jälkeen myyty ja TV piti saada itsekin. (tästä asiasta lisää myöhemmin toisessa osiossa)

Muutamia vieraitakin meillä kävi näinä vuosina. Ainakin muistan Päärnin Siskon, Peltosen perheen ja isäni käyneen meillä. Tietysti myös veljeni Eki kävi hyvinkin usein mm. kesällä ja jouluna lomaa viettämässä. Ainakin kerran Päärnin Sisko tuli kanssamme samaa matkaa junalla. Halkivahaan pääsi myös linja-autolla, mutta aika hankalaa se oli, sillä autoa piti muistaakseni vaihtaa Oripäässä. Monesti matkustimmekin junalla Turkuun ja takaisin. Urjalan asemalta kuljettiin sitten linkkarilla Halkivahaan. Muistelen, että silloin oli vielä vanhoja "piikkinokka" autoja käytössä. Autoradiosta myös kuulin uusia iskelmiä yms. Lempipaikkani oli tietysti kuskin vierellä sijainneella rahastajan penkillä. Siitä oli hyvä näkyvyys tielle ja myöskin auton nopeusmittariin ym. vekottimiin.

Tapahtumia:

Löysin kerran puuvajasta miesten rannekellon, jolle ei omistajaa löytynyt. Kun äitini meni Turkuun, niin hän oli saanut kellon myydyksi ja osti rahoilla minulle hienon mikroskoopin. Olin silloin jo kovasti kiinnostunut kaikenlaisista luonnontieteistä ja mikroskoppi olikin kovassa käytössä.

Tutkin sillä mm. veden pieneliöitä ja kaikenlaista muutakin luonnosta löytyvää.

Perkiöillä oli myös vihainen kukko, joka sai vapaasti tepastella pihalla. Kukko kuitenkin sitten teurastettiin uudenvuoden juhliin ja meidätkin kutsuttiin syömään. Jostain syystä ko. kukko ei minulle oikein tahtonut maittaa....

Monesti olin mukana, kun haimme Perkiön Jukan ym. kanssa maitoa Rekusilta koululle. Matka tapahtui reellä talvisaikaan ja kerran hevonen pimeässä meni tien sivuun, jolloin reki kaatui ja maidot valuivat maahan. Mitään vammoja emme onneksi saaneet, mutta kyllä se tapaus monia tietysti harmitti. En muista miten maitoasia sitten hoidettiin.

Perkiöillä oli myös vanha traktori, jonka kyydissä itsekin sain useasti olla. Se oli petrolikäyttöinen, mutta käynnistettiin ensin bensalla ja kun moottori oli lämmennyt, niin hana käännettiin petrolitankille. Myöhemmin heille hankittiin uusi Dexta merkinen traktori, mutta sen kyydissä en muistaakseni enää ollut.

Kerran pääsimme Perkiön lasten kanssa pitkälle rekiajelulle. Koululta menimme ensin toista tietä Punkalaitementielle ja sieltä keskustan kautta takaisin koululle. Matkaa kertyikin monia kilometrejä. Oli jo varsin hämärää, kun vielä olimme matkalla. Pakkastakin taisi olla jonkin verran ja lunta kinoksittain tien reunoilla. Tievarren tolmissa puhelinlangat "lauoivat" pakkasessa ja tunnelma oli lähes sadunomainen.

Oli kuin olisin siirtynyt paljon ajassa taaksepäin. Saattaa olla, että tämä tapahtui Tapanina 1957 tai 1958.

Jossain vaiheessa sain kunnan sukset ja silloin vasta pääsin oikein hiihtämisen makuun. Usein teimme pitkiäkin retkiä metsissä ja pelloilla. Erityisesti keväinen hankikanto oli hienoa. Silloin saattoi huristella peltoja pitkin myös potkurilla. Toisinaan talvella teimme myös nuotion metsään ja paistoimme makkaraa.

Nuotion savu tuoksui todella hyvältä, kun laitoimme sekaan kuusen näreitä yms.

Kun Suomi vietti 40 vuotis itsenäisyyspäivää (1957) , niin olimme laulamassa kuorossa Urjalan kirkossa.

Oli ilmeisesti vuosi 1958, kun Halkivahassa kaksi pikkutyttöä samasta perheestä hukkuivat savikuoppaan. Tapaus oli jopa lehdessä. Olin mukana hautajaisissa ja tunnelma oli synkkä. Olimme silloinkin laulamassa Urjalan hautausmaalla. Muistaakseni veljeni Reinon tytär Marianne oli myös mukana.

Huomattavasti iloisempi oli tunnelma silloin kun olimme taas kerran esittämässä kuorolaulua Halkivahan seurantaloon vihkiäisissä. Tapauksesta on otettu myös kuvia.

Seurantalolla vietettiin myös isot häät, johon meidätkin oli kutsuttu mukaan. Häistä muistan lähinnä vain sen, että olimme kavereiden kanssa menneet esiintymislavalle katselemaan orkesterin touhuja. Kaikesta kiinnostuneena ihailin heidän vahvistintaan.

Siihen aikaan oli jo melkoinen asia, jos orkesterilla oli edes yksi(!) vahvistin käytössään. Kuulin silloin myös ensi kertaa kappaleen "Satu rakkauden", joka jäikin pitkäksi aikaa mieleeni soimaan.

Kesällä 1958 pääsin ensi kertaa ilman vanhempia matkustamaan Turkuun, kun vein Reinon nuoremman tyttären Nailen takaisin kotiinsa. Hänkin oli ollut luonamme lomaa viettämässä. Matka sujui ilman kummallisuksia, vaikka autoa pitikin vaihtaa ilmeisesti Oripäässä.

Kävelimme linja-autoasemalta Kerttulinkadulle, missä he silloin jo asuivat.

Jäin samalla reisulla isäni luo joksikin aikaa ja kaveerasimme Reinon pojan Kain kanssa. Kävimme yhdessä mm. satamassa ja sotkin housuni rasvaan siellä.

Olin jossain vaiheessa saanut kootuksi rahaa niin paljon, että sain ostetuksi vanhan radion Turun Radiokellarista. En tarkkaan enää muista milloin tämä tapahtui.

Saattaa olla 1958. Olin joka tapauksessa äitini kanssa taas käymässä Turussa ja tällöin tämä juttu tapahtui. Menimme linkkarilla takaisin Halkivahaan ja olin huolissani radiostani, joka laitettiin jonnekin tavaratilaan matkan ajaksi. No, hyvinhän kaikki sujui ja pääsin kuuntelemaan toosaa heti kun olimme kotiutuneet.

Minulle tarjoutui myös tilaisuus kuunnella oikein kovaa rokkia, kun meidät pyydettiin kylään erääseen taloon (Helmiset?). Siellä nuoret olivat saaneet hankituksi hyvän radiolevysoitin yhdistelmän ja muutamia levyjä. Se musiikki kuulosti minuun korviini varsin raa'alta ja myöskin "syntiseltä" Myös lettosillan pielessä oli talo, jossa asui nuoria. Heilläkin oli levysoitin käytössään ja joskus kuuntelin sielläkin päivän iskelmiä yms.

Perkiöt viljelivät myös maata ja toimittivat ruokatarvikkeita koululle. Kerran oli kuivuri syttynyt palamaan ja siellä kuivumassa olleet herneet olivat savustuneet pahasti.

Savunmakuista hernekeittoa syötiinkin sen jälkeen pitkään koululla, eikä se suinkaan hyvälle maittanut.

Olin joskus mukana myös heinänteossa, mutta se oli aika raskasta hommaa. Kaikkein mukavinta olikin se kun saimme hyppiä heinäkasaa päällä ladossa. Tämä oli jopa suotavaa, jotta heinät saatiin painumaan kokoon paremmin. Tällaisen kuivatun heinän tuoksu oli mitä hienoin!

Muutamia kertoja kävimme porukalla uimassa Ameen- ja Pynnäjärvellä, jotka sijaitsivat muutamien kilometrien päässä koululta. Myös Kikurin järvellä tuli käytyä joitakin kertoja.

Jossain vaiheessa sain Ekin vanhan pyörän omakseni ja lähinaapurin "yleismies" (Vainö Aaltonen) laittoikin sen oikein hienoon kuntoon. Vanteisiinkin tuli vauhtiraidat yms. Kyllä nyt kelpasi ajella, vaikka hädin tuskin yletyin kunnolla satulaan.

Vuonna 1958 kesällä koululla tehtiin suuri remontti, jolloin myös kaikki sähköjohdot yms. uusittiin. Vanha hellakin sai mennä. Maalarit olivat mukavia miehiä ja tulinkin heidän kanssaan oikein kaveriksi. Kävin usein hakemassa Saarisen kaupasta heille jotain evästä ja sain sitten jotain pientä palkkioksi. Pääsin itsekin myös joskus vähän maalisutia käyttämään. Maalin tuoksu oli kyllä hyvä, mutta helposti aiheutti myös päänsärkyä. Maalareilla oli vanha ja reistaileva moottoripyörä, jolla he hakivat mm. tarvikkeita keskustasta. Näillekin reisuille pääsin usein mukaan, vaikka kyyti olikin aika hurjaa. Kerran kävimme jopa Punkalaitumella saakka tällä pyörällä. Silloin kyllä vähän jo pelkäsin hurjaa menoa huonolla santatiellä. Näihin aikoihin myös isäni tuli käymään luonamme. Itselläni on yksi kuvakin, joka on otettu tämän vierailun aikana.

Joitakin lehtiäkin minulle tilattiin näinä aikoina; ainakin Tekniikan maailma ja Tiedon palat. Tarkkaan en taaskaan muista vuosilukuja. Sain myös 1957 Mainilta joululahjaksi Kolumbus vuosikirjan sekä ilmeisesti vuonna 1958 jouluna luonnon kultaisen kirjan (tai jotain sinnepäin). Jouluna 1956 sain lahjaksi Ajastaika kalenterin ja siihen laitoin jonkinverran muistiinpanoja useiden vuosien ajalta. Se on vieläkin minulla tallessa.

Muuten oli kyllä vaikeaa saada uutta tietoa maailmalta. Paikallinen kirjasto ei ollut lainkaan ajan tasalla. Tietopuoliset kirjat olivat auttamatta vanhentuneita. Paremman puutteessa niitäkin ahmin innolla.

Turunsanomien meille kylläkin tuli ja radiosta kuuli suuret tapahtumat eri lähetyksissä (uutiset, päivän peili, meiltä ja muualta jne).

Kuuntelin silloin myös paljon erilaisia kuunnelmia yms. Muistan ainakin komissario Susikosken seikkailut ja joitakin nuorten kuunnelmiakin tuli radiosta. Tietysti kuunneltiin lauantain toivotut ja erityisesti se viimeinen jakso, jossa soitettiin kevyttä musiikkia. Ainakin Paul Ankan kappaleet olivat silloin kovassa huudossa. Rokkia ei radiossa soitettu lainkaan.

Joskus kävimme asioimassa myös Vammalassa, joka olikin melkein kuin kaupunki. Sieltä minulle hankittiin monenlaista vaatetta ja jotain muutakin tavaraa.

Näihin aikoihin näin myös ensimmäistä kertaa värivalokuvia. En muista kuka niitä meille näytti. Vuonna 1958 otettiin sitten jo Halkivahassakin koulukuvia värillisenä. Tosin monet valitsivat mustavalkoisen vaihtoehdon halvemman hinnan vuoksi. Minulla on vieläkin värikuva tallella, joskin hieman ovat värit haalistuneet vuosikymmenien mittaan.

Myös mopon näin ensikertaa ja sekös herätti suurta mielenkiintoa meissä nuorissa pojissa! Menikin sitten monta vuotta, ennenkuin itse sain oman moponi (1963).

Vanhan koulun suuri ullakko oli meille lapsille todellinen seikkailupaikka, sillä sinne oli vuosikymmenien varrella kertynyt todella monenlaista tavaraa. Siellä oli vanha gramofoni ja levyjäkin sekä paljon valukuvia, kirjoja ja vaikka mitä.

Sinne oli sijoitettu myös käsikäyttöinen mankeli, jota silloin tällöin äitinikin käytti lakanoiden yms silittämiseen.

Joskus paikka tuntui jopa pelottavalta; etenkin pimeällä...taisisimme pelätä kummituksia...

Yleistä asiaa:

Koko 50-luku oli melkoisen muutoksen aikaa Suomessa ja koko maailmassa.

Alkuvuosien pula-aika alkoi väistyä joskus vuosikymmenen puolella välissä ja ihmisiä muutti paljon kaupunkiin paremman elämän toivossa. Autoistuminen lisääntyi ja traktorit maaseudulla alkoivat korvata hevosen. Tuli mopo, transistori sekä tietysti televisio.

Halkivahassa ei näihin aikoihin vielä ollut mitään katuvalaistusta, vaan pimeys oli parhaimmillaan täydellistä. Tähdetkin tuntuivat olevan aivan käden ulottuvilla.

Kaupungeissa katuvalaistuksen vanhat hehkulamput korvautuivat pikavauhtia uusilla elohopealampuilla ja sen myötä hävisi myös kotoisempi tunnelma; sinisävyinen katuvalo oli kovin kylmän oloista.

Vaikka olinkin vielä näihin aikoihin lapsi, niin kyllä nuorisomuoti yms. jo alkoi minullekin vähitellen tulla tutummaksi. Lähinnä me lapset seurasimme toisinaan "isojen poikien ja tyttöjen" touhuja. Halkivahassakin jo näkyi merkkejä uusista tuulista monessakin mielessä. (musiikki ja pukeutuminen mm.)

Vaikka itse en ole koskaan ollutkaan mikään Rock-fanaatikko, niin kieltämättä tämä musiikki aikoinaan tuli jäädäkseen pysyvästi nuorten omaksi. Ehkäpä merkittävintä oli se että nyt nuoret alkoivat soittaa nuorille!?

Tästä asiasta olen kirjoittanutkin eri artikkelissani, joten ei siitä sen enempää.
